

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

2023

Václav Dvořák

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA
STUDIUM V OBLASTI PEDAGOGICKÝCH VĚD PRO UČITELE
ODBORNÝCH PŘEDMĚTŮ, PRAKTICKÉHO VYUČOVÁNÍ A
ODBORNÉHO VÝCVIKU

2022-2023

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

Václav Dvořák

Motivace odsouzených osob ke studiu

Praha 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená závěrečná práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Václav Dvořák

Anotace

Tématem závěrečné práce je motivace odsouzených osob ke studiu na středních odborných učilištích (dále SOU) ve věznicích. Námět práce je úzce spojen se zaměstnáním autora - pedagoga v ženské věznici Světlá nad Sázavou. Současně se zabývá spoluprací v rámci vzdělávání trestaných osob s dalšími věznicemi ČR, ve kterých mají trestané osoby možnost vzdělávání. Námět motivace ke studiu v době výkonu trestu je jednou z oblastí, která jistě stojí za pozornost.

Abstract

The topic of the final thesis is the motivation of convicted persons to study at secondary vocational schools in prisons. The topic of the work is closely connected with the author's job as a teacher in the Světlá nad Sázavou women's prison. At the same time, it deals with cooperation in the framework of the education of convicted persons with other prisons in the Czech Republic, in which convicted persons have the opportunity to receive education. The topic of motivation to study while serving a sentence is one area that is certainly worth attention.

Klíčová slova

Kvantitativní výzkum, motivace, odsouzené osoby, stipendium, Světlá nad Sázavou, věznice, výkon trestu, vzdělávání.

OBSAH

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1 HISTORICKÝ VÝVOJ VĚZEŇSTVÍ.....	7
1.1 Vězeňství v historii	7
1.2 Vězeňství v současnosti	11
1.2.1 Vězeňská služba České republiky	12
2 VZDĚLÁVÁNÍ ODSOUZENÝCH OSOB.....	14
2.1 Vzdělávání ve věznici Světlá nad Sázavou.....	15
3 MOTIVACE	18
3.1 Definice základních pojmů	18
3.2 Teorie motivace	19
3.2.1 Maslowova hierarchická teorie motivace.....	19
3.2.2 Vroomova teorie očekávání	20
3.3 Motivace ke vzdělávání	20
3.4 Motivace odsouzených ke studiu	21
PRAKTICKÁ ČÁST	23
4 MOTIVACE ODSOUZENÝCH OSOB KE VZDĚLÁNÍ.....	23
4.1 Kvantitativní výzkum	23
4.2 Sběr dat	24
4.3 Vyhodnocení výzkumu	25
ZÁVĚR	30
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	31
SEZNAM ZKRATEK	33
SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK.....	34
SEZNAM PŘÍLOH.....	35

ÚVOD

Všeobecná představa o vězeňství se často významně liší od reality. Laická veřejnost má mnohdy představu přísného režimu. Lidé často nemají ani tušení, že se odsouzení během výkonu trestu mohou dostat na vycházku, že se mohou rozhodnout, jestli budou pracovat, nebo se vzdělávat. Předpokládáme, že se s touto oblastí většinou lidé nechtějí dobrovolně osobně seznámit. Nicméně již odedávna jsou trest, vězení, zločinci apod. součástí naší společnosti. A právě proto jsme se rozhodli věnovat se této oblasti, která je s vězeňstvím, respektive s odsouzenými úzce spjata. Od začátku lidské společnosti se za spáchání trestného činu či dopuštění se společensky nežádoucího přestupku udělovaly různé formy a druhy trestů. Během vývoje společnosti se postupně pohled na tresty humanizoval a hlavní poslání trestů přešlo do formy nápravy odsouzených.

Předkládaná práce je rozdělena do několika částí. První část práce je věnována vývoji vězeňství v České republice, snahou bylo vystihnout postupný vývoj až po současný stav ve Vězeňské službě České republiky. Další kapitola je věnována vzdělávání ve věznicích. Je zde popsáno, kdo a jak vzdělávání zajišťuje, jaké možnosti vzdělání odsouzení mají. Kapitola obsahuje popis vzdělávání ve vězeňství České republiky. Zásadní je část, která se blíže zabývá vzděláváním odsouzených, konkrétně pak v ženské věznici ve městě Světlá nad Sázavou.

Stěžejní částí této práce je praktická část, jejímž cílem je analyzovat a popsat motivaci trestaných osob ke studiu během výkonu trestu. Dílčími cíli je přiblížit čtenáři oblast vzdělávání odsouzených osob, dále zjistit, zda jsou dotčené osoby ke studiu dostatečně motivovány, případně co by jejich motivaci ke studiu a ke zdárnému ukončení započatého studia zvýšilo.

Data pro závěrečnou práci byla v rámci kvantitativního výzkumu sbírána pomocí dotazníku. Dotazník je anonymní a osloveni byli všichni, kteří se v době výkonu trestu vzdělávali. Cílem dotazníkového šetření je zmapovat oblast motivace odsouzených osob ke vzdělávání. Neméně podstatným dílčím cílem realizovaného výzkumu je díky získaným datům napomoci rozvoji motivace cílové skupiny ke vzdělávání.

TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORICKÝ VÝVOJ VĚZEŇSTVÍ

Termínem vězeňství lze označit soubor zařízení týkajících se věznic. Znamená to prostor speciálně určený k výkonu trestu.¹ Smyslem potrestání a udělení spravedlivého trestu dnes spočívá v ochraně společnosti před delikventním chováním pachatelů, jejich nápravě a odklonění od kriminálního způsobu života. Trest dnes není provinilci udělen za účelem msty, ale za účelem prevence.

Aktuální forma věznice jako objektu sloužícího k výkonu trestu odnětí svobody, nemá příliš dlouhou historii. Doba starověku a středověku znamenala pro odsouzeného pobyt v žaláři, ten byl obvykle jen přechodné místo pobytu před výkonem samotného trestu (obvykle trest smrti).

Historii i současnost představíme v následujících podkapitolách. Věnovat se budeme postupnému vývoji, následně uvedeme poznatky z vězeňství současného. Vývoj vězeňství však není stěžejním cílem této práce, proto se tomuto tématu nebudeme věnovat detailně.

1.1 Vězeňství v historii

Oblast vězeňství - trestání se prolíná celou historií lidstva. V průběhu vývoje lidské společnosti se tresty, trestání, a tím samozřejmě i vězení, postupně měnili. V minulosti převládal zejména trest smrti a různé formy trestů tělesných. Dá se říci, že si naši předkové s trestanci moc „hlavu nelámali“. Život trestance velmi záhy končil smrtí, ta následovala po mučení. Trestance o jejich život připravovali kati na špalcích, dále pak končili na šibenicích, případně na stromech, které byli zrovna poblíž. Samotný výkon trestů probíhal veřejně jako varování pro ostatní. Samotný výkon trestů navíc probíhal veřejně jako varování pro ostatní.

V Řecku a v Římě bylo jedním z nejvýznamnějších trestů otroctví, to se svou náplní blížilo k trestu odnětí svobody. Otroctví znamenalo ztrátu osobní svobody a

¹ ŠTĚRBA, V. *Penologie*. 1.vyd. Praha: Armex, 2007. s 10. ISBN 978-80-86795-48-5.

lidských práv, většinou do konce života. Do otroctví se dostali zloději či jiné osoby, které spáchali trestný čin. Do otroctví se často dostal původně svobodný občan, pokud nedokázal splácet pohledávky. Dnešní podobě trestu odnětí svobody se nejvíce přiblížili právě Římané, kteří měli několik institutů vyloučení jedince ze společnosti, jedním z nejstarších byl institut psance. Psancem se stal jednotlivec páchající pro společnost nežádoucí čin. Psanci bylo zakázáno poskytnout stravu, ošacení, příbytek či jakoukoli jinou pomoc. V pozdějších dobách Římané nahradili tento institut institutem dočasného a trvalého vyhnanství, nejhorší formou bylo doživotní vyhoštění a ztráta občanských a majetkových práv.²

Ve starověku byl trest spojován především s myšlenkou represe a nejčastěji se jednalo o peněžité pokuty, vyhnanství, mrzačení těla nebo trest smrti. Vězení sloužilo zabránění útěku dotčeného jedince/pachatele ještě před vynesením rozsudku, než jako samotný trest. Pro vězení nebyly zpočátku vyhrazeny nebo stavěny speciální prostory. Změnu přinesl až rozvoj měst. Mohli bychom říci, že jakýmsi předchůdcem dnešního trestu odnětí svobody byly galeje. Galeje byly formou doživotního trestu, jednalo se o nucenou práci. V Evropě se objevují kolem roku 1500 n. l. Tento trest také nahrazoval trest smrti. Galejníci byli využíváni v námořní dopravě, nohy měli přikovány k lavicím a byli nuceni veslovat. Často měli zavázaná ústa, aby nebylo slyšet jejich nářek. Když nevydrželi pracovní nápor, byli vrženi do moře. Tento forma doživotí byla v mnoha případech horší než samotný trest smrti.³

Pro středověk je charakteristická zásada oko za oko, zub za zub, typická je odvěta. Používání odnětí svobody jako samostatného druhu trestu se začíná objevovat zhruba od poloviny 13. století. Na našem území byly do 14. stol. uplatňovány tzv. ordály (boží soudy, jichž se účastnilo duchovenstvo). Stát neměl dostatečný aparát, proto se odvolával na boží soudy. Ordály měly dvě formy - vodu a železo. První typ znamenal, že byl obviněný svázan do kozelce a poté vhozen do kádě s vodou. Když se potopil a neutopil, znamenalo to, že mluvil pravdu a byl prohlášen za nevinného. U druhého typu záleželo na hojivosti ran. Dobře hojená rána znamenala pravdu, opak znamenal lež a následoval

² srov. ŠTĚRBA, V. *Penologie*. 1.vyd. Praha: Armex, 2007. ISBN 978-80-86795-48-5.

³ ŠTĚRBA, V. *Penologie*. 1.vyd. Praha: Armex, 2007. s 18. ISBN 978-80-86795-48-5.

trest. Tehdejší tresty byly více než drastické. Nejčastěji se jednalo o upálení, lámání v kole, rozčtvrcení nebo ubičování. Ve 14. století se objevuje forma veřejného vězení, která postupně nahrazuje soukromou vazbu, kdy podle stavu a závažnosti provinění se rozhodovalo, do jakého vězení byl provinilec poslán. Šlechtická vězení se nacházela např. na Pražském hradě, Černá věž sloužila jako lehké vězení, hlavně pro dlužníky. Pro potrestání závažnějších provinění a pro dlužníky se ztřeštěnou vazbou sloužila Daliborka. S politicky nebezpečnými vězni bylo zacházeno odlišně, bývali umístěni na rozkaz krále na některém z hradů (např. Křivoklát, Bezděz, Přimda). Městská vězení byla diferencována podle zámožnosti vězňů a byla rozmístěna po různých částech města. Pro bohaté měšťany bylo lehké vězení zřízené přímo na radnici nebo městské věži (vcelku pohodlná místnost opatřená stolem, lavicí a kamny), jídlo smělo být trestanci přinášeno z domova. Městská chudina odpykávala svůj trest v tzv. šatlavě nebo zadnici, kde byl přísnější režim, horší podmínky a bylo společné pro muže a ženy. Vězení pro nejtěžší tresty se nacházela většinou v podzemí, sklepení radničních domů.⁴

Za vlády Josefa II. byl Postupným prosazováním obecného práva založeného na právu římském a nárůstem zásahů státu do soudnictví, mělo za následek odstraňování nejednotného vězeňství a nahrazením propracovaným vězeňským systémem. Vydáním nového trestního kodexu v roce 1776 za vlády Marie Terezie bylo zakázáno mučení a byly omezeny hrdelní tresty. V roce 1781 za vlády Josefa II. byl zrušen trest smrti a byl nahrazen trestem doživotním. Po přijetí nového všeobecně trestního zákona o zločinech a jejich trestání z roku 1787 (Všeobecný zákoník o zločinech a trestech) byla výrazně omezena pravomoc vrchnostenských soudů a zavedena nová organizace vězeňství. Josef II. zrušil mrzačící tresty a zavedl dlouhodobé nucené práce.⁵

Ve zmíněném všeobecném zákoníku byla také obsažena zásada „žádný trestný čin bez zákona, žádný trest bez zákona“. Na trest vězení se začalo více nahlížet jako na možnost převychovat odsouzeného. Trest byl rozlišován podle významu provinění a byl odpykáván v zařízeních s přesně vymezeným označením. Rozdíl spočíval především v poutání, stravování, odívání a zařazování trestanců do pracovní činnosti.

⁴ ŠTĚRBA, V. Penologie. 1.vyd. Praha: Armex, 2007. s 20. ISBN 978-80-86795-48-5.

⁵ srov. ŠTĚRBA, V. Penologie. 1.vyd. Praha: Armex, 2007. ISBN 978-80-86795-48-5.

V Čechách byly v té době tři mužské věznice a jedna ženská. Vývoj vězeňství a rozšíření názoru o možnost převýchovy trestanců vedly k rozdělení vězňů podle závažnosti trestu, odlišný přístup v případě politických vězňů a od roku 1891 také umírněnější postup při trestání mladistvých, rozvíjelo se vzdělávání vězňů, zejména mladistvých a sociální pomoc při propuštění, kterou poskytovaly dobrovolné spolky. S těmito změnami byl spojen rozvoj fondů a spolků pro podporu vězňů a propuštěných osob. Podle trestního zákona č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích byl odstupňován trest odnětí svobody na těžký žalář, žalář, tuhé vězení a vězení. Rozdíl spočíval zejména v poutání, stravování, odívání a zařazování trestanců do pracovní činnosti. Tento systém vězeňství byl bez větších změn převzat Československou republikou.⁶

⁶ KALÁBOVÁ, K; KALÁB, V. *Historie zemské domácí pracovní a věznic pro ženy v Pardubicích*. 1. vyd. Praha: Vězeňská služba ČR, 2005. s 9. ISBN 80-239-7661-3.

1.2 Vězeňství v současnosti

Nejvýznamnější změnou proti předešlým obdobím je bezesporu humanizace vězeňství. Je garantována Listinou základních práv a svobod.⁷

Vězeňská služba ČR (dále VSČR) v současnosti uplatňuje individuální přístup k jednotlivým vězňům prostřednictvím pracovních, vzdělávacích, výchovných a zájmových aktivit. Cílem je především předcházení recidivě, která je dlouhodobým problémem zatěžujícím systém vězeňství v České republice.

Vznik věznice v současném významu souvisí s obdobím humanizace a osvícenství v 18. století, kdy začal být prosazován názor, že vězňův život by měl být chráněn. Humanizace spočívá ve striktním dodržování Listiny základních práv a svobod při zacházení s obviněnými a odsouzenými. Předpoklady humanizace vězeňství byly vytvořeny zákonem č.293/1993 Sb. O výkonu vazby, novela zákona 59/1965Sb o výkonu trestu odnětí svobody ve znění zákona č. 294/1993Sb. Vyhláškami Ministerstva spravedlnosti č.109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Nejvýznamnější směry moderního vězeňského prostředí vychází z evropských vězeňských pravidel. Výkon trestu probíhá ve stávajících institucích, které bylo nutné zrekonstruovat a modernizovat tak, aby odpovídaly základním kritériím. Vězeňské prostory a zejména prostory určené pro ubytování vězňů musí odpovídat zdravotnickým a hygienickým požadavkům, musí mít stanovenou plochu, osvětlení, topení a větrání. Vězeňský personál, který je přímo ve styku s vězni v prostorách věznice, není vybaven zbraněmi. Při fyzickému útoku proti jeho osobě se klade důraz na použití prvků aktivní sebeobrany, a tím se snažit podstatně snížit použití některých donucovacích prostředků. Proto je kladen velký důraz na fyzickou a psychickou zdatnost příslušníků Vězeňské služby, kteří prochází pravidelným odborným školením, např. sebeobrany nebo psychologickými školeními. Jednou z podmínek přijetí do služebního poměru k bezpečnostnímu sboru je, kromě výborného zdravotního stavu a psychické způsobilosti, i úspěšné zvládnutí testů fyzické zdatnosti. Každoročně jsou prováděny prověrky fyzické

⁷ NETÍK, K.; *Koncepce rozvoje vězeňství v ČR*, 2. vyd. Praha: Vězeňská služba, 1998. 4 s. ISBN (Brož.)

zdatnosti u všech příslušníků Vězeňské služby ČR. Donucovací prostředky je možné použít pouze při naplnění zákona 555/1992 Sb. O vězeňské a justiční stráži.

1.2.1 Vězeňská služba České republiky

VSČR republiky je ozbrojeným bezpečnostním sborem, správním úřadem a účetní jednotkou, poskytovatelem zdravotních služeb. VSČR zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném zákonem ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. Tato instituce je řízena generálním ředitelem Vězeňské služby České republiky, kterým je Mgr. Simon Michailidis, MBA. Za podmínek, v rozsahu a způsobem stanoveným mezinárodní smlouvou je příslušník vězeňské služby a občanský zaměstnanec vězeňské služby oprávněn působit na území jiného státu v rámci mírové nebo jiné operace, které se Česká republika účastní na základě rozhodnutí mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem nebo s níž má uzavřeny příslušné mezinárodní smlouvy. Příslušník vězeňské služby a občanský zaměstnanec vězeňské služby je oprávněn působit na území jiného státu také na základě rozhodnutí příslušného orgánu nebo instituce Evropské unie, nebo je-li vyslán k plnění úkolů na základě rozhodnutí ministra se souhlasem příslušného orgánu cizího státu nebo na žádost příslušného orgánu cizího státu. VSČR plní úkoly jí stanovené podle § 2 zákona č. 555/1992 Sb. a podle dalších právních předpisů.⁸

⁸ *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/zakladni-udaje>

V současné době má Vězeňská služba České republiky 36 věznic. Z toho je 26 věznic pro výkon trestu a 10 věznic pro výkon vazby. Součástí věznice Brno a Opava jsou také dva detenční ústavy. Typy věznic se člení, podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti, do čtyř základních typů:

- a) s dohledem
- b) s dozorem
- c) s ostrahou
- d) se zvýšenou ostrahou

Vedle základních typů věznic se zřizují zvláštní věznice pro mladistvé, nebo se vytváří v oddělených částech daných věznic oddělení pro mladistvé. V rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých typů, ale nesmí tím být ohrožen výkon trestu.⁹



Obrázek 1: Vězeňská zařízení v České Republice, zdroj: Vězeňská služba ČR

⁹ Zákon o výkonu trestu odnětí svobody 169/1999 Sb. [cit. 2023-02-21] Dostupné na WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>

2 VZDĚLÁVÁNÍ ODSOUZENÝCH OSOB

Vzdělávání ve věznicích - ženských i mužských je zajištěno Středním odborným učilištěm Praha (dále SOU Praha), působícím celkem na deseti detašovaných pracovištích.

SOU Praha vzniklo na základě zřizovací listiny ministra spravedlnosti, ze které vyplývá i základní charakteristika školy. Hlavním úkolem v oblasti vzdělávání je vytvářet podmínky pro vzdělávání ve výkonu trestu odnětí svobody, a to zejména vhodnou nabídkou vzdělávacích aktivit s cílem uplatnění žáků na trhu práce po propuštění z výkonu trestu. Efektivní naplnění konceptu integrace odsouzených do společnosti je mj. závislé také na možnostech, které jsou vězněným osobám nabízeny v oblasti vzdělávání. U odsouzených jsou vzdělávací aktivity nedílnou součástí programu zacházení, u obviněných tvoří doplnění programových aktivit. Soběstačný způsob života a sociální integrace propuštěného vězně do společnosti je do značné míry dána vzděláním a tedy uplatněním na trhu práce. Jako nezbytná se ukazuje nutnost vybavit vězněné osoby zejména pracovními kompetencemi, uplatnitelnými na trhu práce ve spojení s vývojem poptávky. Nutnou podmínkou musí zůstat aktivní zájem o vzdělávání ze strany vězněných osob včetně předpokladu jejich vzdělatelnosti.¹⁰

Vzdělávání odsouzených ve VSČR je děleno na formální a neformální. Formální vzdělávání má dvě části, a to vzdělávání organizované VSČR a vzdělávání organizované jinými subjekty. Obecně lze uvést, že výsledkem formálního vzdělávání je doklad o dosaženém vzdělání a výsledkem neformálního vzdělávání je plnění programu zacházení. Neformálním vzděláváním rozumíme vzdělávací aktivity realizované v rámci programu zacházení, jejichž výstupem není doklad, který by byl uplatnitelný na trhu práce. Proto nadále platí nabídka ŠVS o přezkoušení znalostí absolventů některých neformálních aktivit (jazykové, počítačové) a tím umožnit odsouzeným získat Osvědčení o absolvování kurzu.¹¹

¹⁰ SOU VSČR [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/stredni-odborne-uciliste/sekce/zakladni-informace>

¹¹ SOU VSČR [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/stredni-odborne-uciliste/sekce/zakladni-informace>

2.1 Vzdělávání ve věznici Světlá nad Sázavou



Obrázek 1: Chodba ŠVS Světlá nad Sázavou, zdroj: archiv ŠVS Světlá nad Sázavou

Ke vzniku školského vzdělávacího střediska ve Věznici Světlá nad Sázavou (dále ŠVS) došlo v roce 2001 a zpočátku fungovalo pouze v provizorních prostorech. Tomu odpovídalo jak materiální vybavení, které bylo velmi omezené, tak i personální obsazení, které tvořili pouze tři zaměstnanci.

V roce 2003 se stalo ŠVS oficiálně součástí SOU, U a OU Praha a jak to dovolila probíhající přestavba věznice, postupně se ŠVS přestěhovalo do nových střešních nástaveb věznice. Toto prostředí již plně vyhovuje potřebám školy jak počtem učeben, tak i vybavením. Součástí je učebna pro výuku vaření, počítačová učebna, keramická dílna, šicí dílna a učebny pro výuku teoretických předmětů. Nové prostory dovolovaly rozšíření nabídky vzdělávacích aktivit a kurzů. S tím se zvyšoval počet pedagogických pracovníků na současných sedm (6 pedagogů a 1 asistentka). Při postupném rozšiřování pedagogického sboru přicházeli na místa stálých zaměstnanců učitelé, kteří zde již dříve působili jako zaměstnanci věznice nebo jako externí vyučující. Je to výhoda, protože dobře znají prostředí i práci s odsouzenými.¹²

¹² HODNÝ, P.: 22. 1. 2023 (Světlá nad Sázavou), rozhovor vedl Václav Dvořák.

Nabídka kurzů a vzdělávacích aktivit ženské věznice ve Světlé nad Sázavou se v průběhu jejich realizace značně proměnila. Nejprve se nabídka řídila materiálním vybavením, prostorami a počtem vyučujících. Zatímco ve školním roce 2001 – 2003 byly realizovány pouze kurzy Základní škola, Český jazyk pro cizince a Praktická rodinná škola. Přestěhování do nových, moderně vybavených prostor v roce 2003, se okamžitě projevilo v rozšíření a obohacení vzdělávacích aktivit. Jednalo se o celou řadu teoretických a praktických kurzů (např. výuka jazyků, počítačové gramotnosti, základy první pomoci a ošetřovatelství, keramika, příprava teplých pokrmů atd.).¹³

Vzdělávání mnohdy vhodně nahrazuje pracovní činnost. Pro odsouzenou je tak stanovena konkrétní povinnost, a je zde možnost zvýšení její kvalifikace. Na školském vzdělávacím středisku (dále ŠVS) ve věznici Světlá nad Sázavou byl vždy brán ohled na to, že vzdělávání se může vhodně doplňovat s aktuálním zařazením do zaměstnání. Kurzy proto probíhají i v odpoledních hodinách, aby se jich mohly účastnit také pracovně zařazené odsouzené. To vše má velký význam nejen během výkonu trestu, ale může to sehrát významnou roli i po propuštění při hledání pracovního uplatnění.¹⁴

Postupně byl kladen důraz na navýšení počtu hodin výuky u odsouzených zařazených do vzdělávacích aktivit na 21 hodin týdně. Díky tomu se na odsouzené mohlo pohlížet jako na zaměstnané. To se týkalo kurzů Základní škola, Praktická rodinná škola, Celoživotní vzdělávání, Šití interiérového vybavení a záučního kurzu Výroba konfekce.

Časem jsme se orientovali především na výuku v dvouletých učebních oborech. Od roku 2008 – 2009 to byl učební obor Výroba konfekce. Protože postupně docházelo ke změnám v soustavě učebních oborů, od školního roku 2010 – 2011 byla zahájena výuka v učebním oboru Textilní a oděvní výroba se zaměřením na výrobu oděvů. Tento obor byl od roku 2013 - 2014 změněn na Šití prádla. Ve školním roce 2011 – 2012 byla

¹³ PODESZWA, P.: 22. 1. 2023 (Světlá nad Sázavou), rozhovor vedl Václav Dvořák.

¹⁴ PODESZWA, P.: 22. 1. 2023 (Světlá nad Sázavou), rozhovor vedl Václav Dvořák.

zahájena výuka také v učebním oboru Provozní služby, který nahradil úspěšný kurz Praktické rodinné školy.¹⁵

ŠVS Světlá nad Sázavou získalo v květnu 2012 oprávnění k udělování osvědčení o získání profesních kvalifikací v oborech Šití interiérového vybavení (č. 39-029-H) a Úpravy a opravy oděvů (39-009-H). V současnosti nejsou profesní kvalifikace ve ŠVS Světlá nad Sázavou realizovány.

V roce 2012 se ŠVS účastnilo projektu MŠMT Senior 2012 zaměřeného na vzdělávání osob ve věkové kategorii 50+. V rámci projektu, který koordinoval Národní ústav pro vzdělávání, vypracovala skupina řešitelů složená s učitelů ŠVS a zaměstnanců věznic učební dokumentaci ke kurzu „Vzděláváním a osobnostním rozvojem proti projevům prizonizace a stárnutí“. Následně se na tuto věkovou kategorii odsouzených zaměřovalo v kurzu Trénování paměti.

Ve školním roce 2016 – 2017 se na našem ŠVS pilotně ověřovalo zapojení e-learningového vzdělávání, konkrétně výuky anglického jazyka prostřednictvím programu firmy Langmaster. Pilotní projekt byl po odstranění prvotních technických nedostatků úspěšný. V březnu 2017 byla tato forma výuky začleněna do vyučování anglického jazyka v učebních oborech a v kurzu.

Aktuální nabídka vzdělávacích aktivit pro školní rok 2022 – 2023:

- **učební obor Šití prádla** (večerní studium, výuka více než 21 hodin týdně),
- **učební obor Provozní služby** (večerní studium, výuka více než 21 hodin týdně),
- **kurz Základy obsluhy počítače 1 a 2** (2 hodiny týdně),
- **kurz Základy keramiky 1 a 2** (3 a 4 hodiny týdně),
- **kurz FIE - Feuersteinova metoda instrumentálního obohacování** (1 hodina týdně)

¹⁵ HODNÝ, P. 22. 1. 2023 (Světlá nad Sázavou), rozhovor vedl Václav Dvořák.

3 MOTIVACE

Tato kapitola je zaměřena na definici základních pojmů z oblasti motivace, dále obsahuje shrnutí historického vývoje názorů o daném fenoménu a popíšeme jednotlivé teorie motivace, současně uvedeme souvislosti mezi motivací a vzděláváním.

3.1 Definice základních pojmů

Původ slova motivace můžeme hledat v latinském slově “moveo”, (česky hýbám). Jedná se o nějaký jev související s lidským pohybem, aktivitou. Samotný pojem motivace vyjadřuje procesuální stránku zaměření chování na určitý cíl, k němuž patří vzbuzení tohoto zaměření a jeho udržování.¹⁶ V jiném zdroji se můžeme dočíst, že motivace je stav, který aktivuje chování a dává mu směr.¹⁷

V definici motivace se dá jít ještě hlouběji, můžeme se ptát: Proč je člověk aktivní? Proč je jeho aktivita zaměřena jistým směrem? Jaký má jeho aktivita pro něho smysl? Autor zmiňuje nejednotnost v obecně uznávané definici a různý rozsah pojetí termínu motivace, kdy oproti výše zmiňovaným otevřeným otázkám, staví motivaci pouze jako označení komplexu pochodů a stavů, které aktuálně ovlivňuje chování jedince v určité situaci.¹⁸ Motiv vzbuzuje, udržuje a směřuje aktivitu člověka a způsobuje, že se jedinec chová určitým způsobem.¹⁹ Nolen-Hoeksema ve své publikaci uvádí, že na jedné straně existují pudové teorie, které zdůrazňují úlohu interních faktorů motivace, vnitřních pohnutek, na druhé straně hovoříme o incentivních teoriích motivace, které zdůrazňují roli vnějších událostí nebo předmětů touhy.

¹⁶ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Svoboda, 1970. s. 210. Sociologická knižnice.

¹⁷ NOLEN-HOEKSEMA, S. *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Vyd. 3., přeprac. Přeložila Hana ANTONÍNOVÁ. Praha: Portál, 2012, s. 420. ISBN 978-80-262-0083-3

¹⁸ HOMOLA, M.; TRPIŠOVSKÁ D. *Základy obecné psychologie: (pro studující andragogiky)*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Olomouc: Rektorát Univerzity Palackého, 1992, str. 61 ISBN 8070671017.

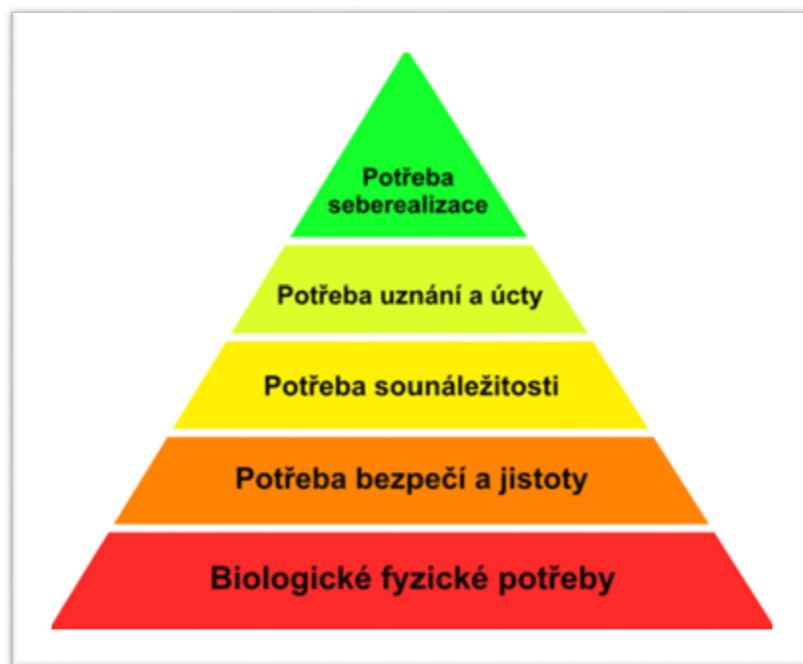
¹⁹ HOMOLA, M.; TRPIŠOVSKÁ D. *Základy obecné psychologie: (pro studující andragogiky)*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Olomouc: Rektorát Univerzity Palackého, 1992, str. 59 ISBN 8070671017.

3.2 Teorie motivace

Existuje relativně velké množství teorií motivací. Jednotlivé teorie zkoumají proces motivování a vysvětlují, proč se lidé při nějaké aktivitě chovají daným způsobem a proč vyvíjejí různě velké úsilí v konkrétním směru. Každý člověk je individualita, stejně tak platí na každého i jiný motivační faktor, z toho je patrné, že ne každá motivační teorie je aplikovatelná na všechny osoby. Dvě nejznámější teorie motivace uvádíme níže.

3.2.1 Maslowova hierarchická teorie motivace

Maslowova hierarchická teorie motivace známá též pod názvem Maslowova pyramida potřeb je hierarchie lidských potřeb, kterou v roce 1943 definoval americký psycholog Abraham Harold Maslow. Dle této teorie má člověk pět základních potřeb. Maslow potřeby seřadil podle toho, jak se postupně vyvinuly, a zároveň podle toho, jsou-li vyšší nebo nižší ve smyslu své hodnoty (viz obrázek).



Obrázek 3: Maslowova hierarchická teorie motivace, zdroj: <https://www.filosofie-uspechu.cz/>

3.2.2 Vroomova teorie očekávání

Vroomova teorie očekávání je založena tezi, že vnitřní očekávání člověka je do budoucna ovlivněno třemi elementy, je důležité zodpovědět si 3 otázky:

- a) atraktivnost cíle: „Je pro mě cíl dost atraktivní?“
- b) reálnost dosažení cíle: „Je pravděpodobné, že úkol splním?“
- c) dosažitelnost odměny: „Dostanu odměnu, která odpovídá mým očekáváním?“

Dotčená osoba musí věřit v cíl samotný, ve schopnost dosáhnout ho, a v to, že s dosažením cíle je spojena odměna. Čím více se naplňují uvedené oblasti, tím větší je pak motivace. Vroomova teorie je založena na principu kauzálního vztahu mezi očekáváním a pracovním výkonem. Stejně jako Maslowova hierarchie potřeb, je teorií jedno faktorovou.²⁰

3.3 Motivace ke vzdělávání

V této kapitole se budeme na motivaci dívat v souvislosti se vzděláváním. Učení (vzdělání) můžeme definovat jako relativně trvalou změnu chování, která vyplývá ze zkušenosti.²¹ Uvedená změna se projevuje jako následná odezva dané aktivity.²² Chování a jednání lidí se poměrně často stává díky vzdělání efektivnější. Z výše uvedeného vyplývá, že člověk se učí zkušeností proto, aby se jeho život stal příjemnější a snadnější.

Nolen-Hoeksem uvádí, že existují čtyři typy učení; habituace a senzibilizace, klasické podmiňování, instrumentální podmiňování a komplexní učení. Nejpodstatnější pro tuto práci je komplexní učení. Motivace k tomuto druhu učení může pocházet z dvou zdrojů, stejně jako motivace obecně. Jeden původ motivace můžeme najít v motivaci vnitřní, druhý podnět pochází zvenku. V případě učení jsou vnitřně motivované osoby při

²⁰ srov. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie organizace*. Praha: Grada, 2005.

²¹ NOLEN-HOEKSEMA, S. *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Vyd. 3., přeprac. Přeložila Hana ANTONÍNOVÁ. Praha: Portál, 2012, s. 282. ISBN 978-80-262-0083-3

²² NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Svoboda, 1970. s. 138. Sociologická knižnice.

plnění úkolů vytrvalejší než jedinci s vnějším zdrojem motivace, a současně tyto vnější odměny nebo tresty, mohou být škodlivé pro vnitřní motivaci.²³

3.4 Motivace odsouzených ke studiu

Podstatou předkládané práce je analyzovat motivaci odsouzených osob ke vzdělávání, co dotčené osoby vede k přihlášení se ke studiu a co je následně hlavním motivem v rámci průběhu samotného studia.

Ze strany věznice, respektive pedagogických pracovníků ŠVS je více možností, jak odsouzené osoby motivovat v rámci vzdělávání. Ze společenského hlediska by se mohlo zdát, že hlavním motivem je možnost zvýšit si kvalifikaci a tím mít větší šanci uplatnit se na trhu práce po propuštění. Dále je důležitá socializace. Tím je myšleno, že se žáci (v našem případě odsouzené osoby) mají možnost setkávat s dalšími lidmi nad rámec osob ze stejné ubytovací jednotky. Současně dochází ke změně prostředí, což je v rámci výkonu trestu jistě podstatným aspektem.

Dále uvedeme finanční motivaci, tu můžeme rozdělit na dva typy. První formou je odpuštění platby výkonu trestu. Druhou a účinnou formou finanční motivace je stipendijní řád ŠVS. Dle Nařízení 1/2019 Ředitele Středního odborného učiliště ze dne 14. 1. 2019 se vydává Stipendijní řád Středního odborného učiliště. V souladu s ustanovením § 30, odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb. ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění byl vydán Stipendijní řád Středního odborného učiliště.²⁴

²³ NOLEN-HOEKSEMA, S. *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Vyd. 3., přeprac. Přeložila Hana ANTONÍNOVÁ. Praha: Portál, 2012, s. 283. ISBN 978-80-262- 0083-3

²⁴ SBÍRKA NAŘÍZENÍ ředitele Středního odborného učiliště: Stipendijní řád Středního odborného učiliště. In: Praha, 2019, ročník 2019, číslo 1.

Dle uvedeného stipendijního řádu je poskytováno prospěchové stipendium (dále „stipendium“) odsouzeným, kteří se během výkonu trestu vzdělávají ve ŠVS. O přiznání stipendia rozhoduje učitel, respektive vedoucí ŠVS. Stipendium se podle čl. 2 odst. a) uvedeného řádu poskytuje, pokud:

- odsouzený neměl v příslušném měsíci neomluvenou absenci,
- odsouzený neměl v jednom pololetí školního roku více než 15 % omluvené absence,
- odsouzenému nebylo v příslušném měsíci uloženo kázeňské opatření „důtka třídního učitele“, „důtka ředitele školy“, „podmíněné vyloučení ze školy“ nebo „vyloučení ze školy“.²⁵

Stipendia jsou hrazena z rozpočtu VSČR a Stipendijní řád udává podmínky pro vyplácení stipendia (viz výše), dále pak určení výše stipendia. Stipendium je dle Řádu vypláceno na základě:

- a) měsíčního hodnocení, přičemž měsíční výše stipendia je stanovena následovně:
 - 1000 Kč při měsíčním hodnocení „výborně“,
 - 800 Kč při měsíčním hodnocení „chvalitebně“,
 - 600 Kč při měsíčním hodnocení „dobře“;
- b) pololetního a ročníkového hodnocení, přičemž výše stipendia je stanovena na 1000 Kč při pololetním nebo ročníkovém hodnocení „prospěl s vyznamenáním“;
- c) celkového hodnocení závěrečné zkoušky, přičemž výše prospěchového stipendia je stanovena na 2000 Kč při celkovém hodnocení „prospěl s vyznamenáním“.²⁶

Odsouzené osoby zapojené do vzdělávání ve ŠVS mají nárok na přídavek na stravu. To znamená, že žačka/žák dostane během výuky stravu ve formě plnohodnotné svačiny navíc oproti ostatním ve výkonu trestu, kteří se vzdělávání neúčastní. I tato zdánlivě nepodstatná maličkost (občerstvení) může někoho motivovat. V praktické části se dozvíme, jaká motivace je nejčastěji hybnou silou při vzdělávání odsouzených.

²⁵ srov. *SBÍRKA NAŘÍZENÍ ředitele Středního odborného učiliště: Stipendijní řád Středního odborného učiliště*. In: Praha, 2019, ročník 2019, číslo 1.

²⁶ srov. *SBÍRKA NAŘÍZENÍ ředitele Středního odborného učiliště: Stipendijní řád Středního odborného učiliště*. In: Praha, 2019, ročník 2019, číslo 1.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 MOTIVACE ODSOUZENÝCH OSOB KE VZDĚLÁNÍ

Pro praktickou část předkládané práce jsme zvolili kvantitativní výzkum. Po zhodnocení možností autora (časové důvody, náročnost sběru dat, možnost kontaktu s respondenty apod.) byla zvolena forma dotazníkového šetření. Otázky u dotazníku můžeme rozdělit podle formy na uzavřené, polouzavřené a otevřené neboli volné.²⁷ Pro účely tohoto výzkumu jsme zvolili polouzavřené otázky, které se říká také výběr z možností s textovou odpovědí. Respondent může zaškrtnout nějakou možnost z připravených odpovědí nebo napsat odpověď vlastní.

Kvantitativní metoda je jednou z forem vědeckého výzkumu ve společenských vědách. Oproti kvalitativnímu výzkumu vyžaduje větší soubory dat a respondentů, výsledky jsou více reprezentativní, méně závislé na názorech a schopnostech respondentů a vedou tak k lépe ověřitelným a srovnatelným výsledkům, které jsou relativně nezávislé na realizátorovi výzkumu.²⁸

4.1 Kvantitativní výzkum

Během prosince 2022 až ledna 2023 byl realizován kvantitativní výzkum, jehož cílem bylo analyzovat a popsat motivaci trestaných osob ke studiu během výkonu trestu. Průzkum byl proveden metodou dotazníkového šetření. Mezi odsouzené bylo ve 3 věznicích (Světlá nad Sázavou, Všehrady, Kuřim) rozdáno celkem 83 dotazníků²⁹. Na otázky každý odpovídal dobrovolně. Kvůli možnosti vyjasnění některých otázek byl při jejich vyplňování přítomen autor této práce. Dotazníkové šetření bylo uskutečněno mezi respondenty ve 4 věkových kategoriích. Ze všech dotazovaných na otázky dobrovolně a ochotně odpovědělo 81 osob, z toho 48 žen a 33 mužů.

²⁷ srov.HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. 1. vyd. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-549-3

²⁸ srov.HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. 1. vyd. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-549-3.

²⁹ Viz. Příloha A – Dotazník.

4.2 Sběr dat

Jak již bylo zmíněno výše, data pro výzkumnou část této práce byla sesbírána ve 3 věznicích České republiky. Jednalo se o věznice, ve kterých mají odsouzení možnost vzdělávání. Konkrétně se jedná o ženskou věznici ve městě Světlá nad Sázavou a 2 mužské věznice Všebrdy a Kuřim).

Osloveno bylo celkem 83 respondentů, vrátilo se 81 dotazníků. To znamená, že návratnost dotazníku je téměř 98%. Níže uvádíme přehlednou tabulku věkových kategorií zúčastněných respondentů. Z tabulky je patrné, do jaké věkové kategorie respondent spadá. Současně lze z tabulky vyčíst o kolik žen či mužů se v dané věkové kategorii i celkově jedná. Respondenty jsme pojali jako celou skupinu, cílem práce je analyzovat motivaci ve vzdělávání bez nutnosti hledání rozdílů mezi jednotlivými místy sběru dat.

věková kategorie	ženy	muži	celkem
18-25 let	12	6	18
25-35 let	21	12	34
35-45 let	10	11	21
45-55 let	3	4	7
55 a více let	2	0	1
celkem	48	33	81

Tabulka 1: Rozdělení respondentů dle pohlaví a věkové kategorie

4.3 Vyhodnocení výzkumu

Dotazník obsahoval 3 podstatné polouzavřené otázky. Každý respondent tedy mohl vybrat z předem nachystané možnosti, případně napsat odpověď vlastní. Druhou možností - čili vlastní kreativní odpověď u žádné z otázek nikdo nevyužil.

Následující část práce zaměříme na vyhodnocení dotazníku zaměřeného na motivaci odsouzených osob ke vzdělání během výkonu trestu. U každé otázky uvedeme nejčastěji zvolenou odpověď, případně vzhledem k počtu označení další za zmínku stojící odpovědi. Důležité je zmínit, že respondenti měli možnost u jedné otázky označit více vhodných odpovědí. Každá otázka je zaznamenána celkem do 3 tabulek, a to dle pohlaví (2 tabulky - ženy X muži) a souhrnná tabulka.

První otázka zní: „*Jak jste se dozvěděl/a o možnosti studia v době výkonu trestu?*“ Z odpovědí poměrně jednoznačně vyplývá, že ženy se o možnosti studia dozvěděly z informačního letáku. Shodně i muži, u kterých byla jako další nejpočetnější odpověď označována možnost dozvědět se o vzdělání od pedagogického pracovníka. V případě souhrnných odpovědí z výzkumné otázky jednoznačně vyplývá, že se odsouzené osoby o možnosti vzdělávat se během výkonu trestu dozvídají nejčastěji z informačního letáku.

ŽENY	18-25	25-35	35-45	45-55	55 a více	celkem
vychovatel/ka	0	3	0	0	0	3
speciální pedagog	4	6	1	0	0	11
pedagogický pracovník	2	6	0	0	1	9
informační leták	6	6	7	3	1	23
jiný odsouzený	0	0	2	0	0	2
jiná možnost	0	0	0	0	0	0

Tabulka č. 2: Záznam odpovědí žen na otázku č. 1

MUŽI	18-25	25-35	35-45	45-55	55 a více	celkem
vychovatel/ka	0	2	1	0	0	3
speciální pedagog	0	4	3	0	0	7
pedagogický pracovník	3	1	4	1	0	9
informační leták	3	5	2	2	0	12
jiný odsouzený	0	0	1	0	0	1
jiná možnost	0	0	0	0	0	0

Tabulka č. 3: Záznam odpovědí mužů na otázku č. 1

SOUHRN	18-25	25-35	35-45	45-55	55 a více	celkem
vychovatel/ka	0	5	1	0	0	6
speciální pedagog	4	10	4	0	0	18
pedagogický pracovník	5	7	4	1	1	18
informační leták	9	11	9	5	1	35
jiný odsouzený	0	0	3	0	0	3
jiná možnost	0	0	0	0	0	0

Tabulka č. 4: Záznam odpovědí souhrnně na otázku č. 1

Na druhou otázku „*Co bylo hlavním důvodem přihlášení ke studiu?*“ ženy převážně odpovídaly, že se jedná o změnu prostředí, vzdělání a získání výučního listu. Muži se se ženami shodli na změně prostředí. Nicméně místo získání vzdělání, potažmo výučního listu, je pro ně před zahájením studia větší motivací neplacení trestu.

ŽENY	18-25	25-35	35-45	45-55	55 a více	celkem
neplacení výkonu trestu	0	2	3	2	1	8
přídavek na stravu	3	5	0	0	0	8
stipendium	1	5	0	0	0	6
změna prostředí	5	5	6	1	0	17
setkání s dalšími lidmi	0	0	2	0	0	2
vzdělání, výuční list	3	4	3	3	1	14
jiná možnost	0	0	0	0	0	0

Tabulka č. 5: Záznam odpovědi žen na otázku č. 2

MUŽI	18-25	25-35	35-45	45-55	55 a více	celkem
neplacení výkonu trestu	0	6	3	0	0	9
přídavek na stravu	0	1	1	0	0	2
stipendium	2	0	3	0	0	5
změna prostředí	2	4	2	1	0	9
setkání s dalšími lidmi	0	0	1	0	0	1
vzdělání, výuční list	3	2	1	2	0	8
jiná možnost	0	0	0	0	0	0

Tabulka č. 6: Záznam odpovědi mužů na otázku č. 2

SOUHRN	18-25	25-35	35-45	45-55	55 a více	celkem
neplacení výkonu trestu	0	8	6	2	1	17
přídavek na stravu	3	6	1	0	0	10
stipendium	3	5	3	1	0	12
změna prostředí	7	11	8	2	0	28
setkání s dalšími lidmi	0	0	3	0	0	3
vzdělání, výuční list	6	8	4	5	1	24
jiná možnost	0	0	0	0	0	0

Tabulka č. 7: Záznam odpovědí souhrnně na otázku č. 2

Z odpovědí na třetí otázku „*Co je Vaší motivací v průběhu studia?*“ bylo zjištěno, že ženy jsou během studia nejvíce motivovány změnou prostředí ve stejné míře jako tím, že získají vzdělání, výuční list. Z výpovědí mužů se dá odhalit, že mají během studia stejnou motivaci, s jakou se do vzdělávání zapojili. Hlavním motivem v průběhu studia tedy je neplacení výkonu trestu a změna prostředí během výkonu trestu.

ŽENY	18-25	25-35	35-45	45-55	55 a více	celkem
neplacení výkonu trestu	0	5	3	3	1	12
přídavek na stravu	2	2	0	0	0	4
stipendium	2	5	0	0	0	7
změna prostředí	3	6	6	2	0	17
setkání s dalšími lidmi	0	0	2	0	0	2
vzdělání, výuční list	5	3	4	4	1	17
jiná možnost	0	0	0	0	0	0

Tabulka č. 8: Záznam odpovědí žen na otázku č. 3

MUŽI	18-25	25-35	35-45	45-55	55 a více	celkem
neplacení výkonu trestu	2	5	3	1	0	11
přídavek na stravu	0	0	1	0	0	1
stipendium	2	2	4	0	0	8
změna prostředí	0	4	2	0	0	6
setkání s dalšími lidmi	0	0	1	0	0	1
vzdělání, výuční list	4	2	2	2	0	10
jiná možnost	0	0	0	0	0	0

Tabulka č. 9: Záznam odpovědí mužů na otázku č. 3

SOUHRN	18-25	25-35	35-45	45-55	55 a více	celkem
neplacení výkonu trestu	2	10	6	4	1	23
přídavek na stravu	2	2	1	0	0	5
stipendium	4	7	4	0	0	15
změna prostředí	3	10	8	2	0	23
setkání s dalšími lidmi	0	0	2	0	0	2
vzdělání, výuční list	5	3	4	4	1	17
jiná možnost	0	0	0	0	0	0

Tabulka č. 10: Záznam odpovědí souhrnně na otázku č. 3

ZÁVĚR

Psaní závěrečné práce je úzce spojeno s autorovým zaměstnáním pedagoga v ženské věznici Světlá nad Sázavou. Předkládaná práce je příležitostí k úvaze o budoucím motivování odsouzených osob směrem ke vzdělávání během výkonu trestu ze strany pracovníků VSČR.

Vzdělávání učí odsouzené více přemýšlet o věcech a vztazích v souvislostech. Celkově dochází ke zklidnění, odsouzeným v rámci vzdělávání dáváme více času zejména v praktických věcech na to, aby našli podstatu problému a nebyli jen na povrchu. U odsouzených, které dochází do ŠVS se zlepšila kvalita komunikace jak ve vztahu k dalším odsouzeným, tak i směrem k zaměstnancům VSČR. Vzhledem k výše uvedenému je velmi důležité odsouzené ke vzdělávání a sociálnímu rozvoji neustále a vhodně motivovat.

Výsledky výzkumného šetření budeme sdílet mezi pracovníky SOU Praha působící ve věznicích. Z výzkumu je patrné, že se odsouzené osoby o možnostech vzdělávat se během výkonu trestu nejčastěji dozívají z informačního letáku. Je tedy k zamyšlení, zda by nebylo dobré více s nimi komunikovat než předkládat informace v tištěné podobě. Nicméně je nám známo, že již před zahájením studia jsou žáci/žačky o průběhu studia plnohodnotně informováni.

Vzhledem ke každoročnímu relativně vysokému zájmu o studium usuzujeme, že motivace odsouzených (ať už vnitřní či vnější) je dostatečná. Vysoký zájem označujeme za relativní, protože máme během dlouholeté praxe více zájemců o studium než je kapacita ŠVS. Nicméně poměr kapacity vzdělávacích středisek v poměru k celkovému počtu odsouzených ve věznici není dostačující.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. 1. vyd. vyd. Praha: Karolinum 243 s. ISBN 80-7184-549-3.
- HOMOLA, M.; TRPIŠOVSKÁ, D. *Základy obecné psychologie: (pro studující andragogiky)*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Olomouc: Rektorát Univerzity Palackého, 1992, 171 s. ISBN 8070671017.
- KALÁBOVÁ, K; KALÁB, V. *Historie zemské domcovací pracovny a věznice pro ženy v Pardubicích*. 1. vyd. Praha: Vězeňská služba ČR, 2005. 106 s. ISBN 80-239-7661-3.
- NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Svoboda, 1970. Sociologická knihovna.
- NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie organizace*. Praha: Grada, 2005.
- NETÍK, K.; *Koncepce rozvoje vězeňství v ČR*, 2. vyd. Praha: Vězeňská služba, 1998. 61 s. ISBN (Brož.)
- NOLEN-HOEKSEMA, S. *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Vyd. 3., přeprac. Přeložila Hana ANTONÍNOVÁ. Praha: Portál, 2012, 884 s. ISBN 978-80-262-0083-3.
- *SBÍRKA NAŘÍZENÍ ředitele Středního odborného učiliště: Stipendijní řád Středního odborného učiliště*. In: . Praha, 2019, ročník 2019, číslo 1.
- ŠTĚRBA, V. *Penologie*. 1.vyd. Praha: Armex, 2007. 148 s. ISBN 978-80-86795-48-5. Vzájemná dohoda o vzájemné spolupráci mezi PMS a VSČR ze 23. 7. 2007.

Seznam použitých internetových zdrojů

- *SOU VSČR* [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/stredni-odborne-uciliste/sekce/zakladni-informace>
- *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/zakladni-udaje>.
- *Zákon o výkonu trestu odnětí svobody 169/1999 Sb.* [cit.2023-02-21] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.

Další zdroje:

- Rozhovory se zaměstnanci ŠVS Světlá nad Sázavou

SEZNAM ZKRATEK

- ŠVS - Školské vzdělávací středisko
- VSČR - Vězeňská služba České republiky

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Vězeňská zařízení v České republice	12
Obrázek 2: Chodba ŠVS	15
Obrázek 3: Maslowova hierarchická teorie motivace	18

Seznam tabulek

Tabulka 1: Rozdělení respondentů dle pohlaví a věkové kategorie	24
Tabulka 2: Záznam odpovědí žen na otázku č. 1.....	25
Tabulka 3: Záznam odpovědí mužů na otázku č. 1.....	26
Tabulka 4: Záznam odpovědí souhrnně na otázku č. 1.....	26
Tabulka 5: Záznam odpovědí žen na otázku č. 2.....	27
Tabulka 6: Záznam odpovědí mužů na otázku č. 2.....	27
Tabulka 7: Záznam odpovědí souhrnně na otázku č. 2.....	28
Tabulka 8: Záznam odpovědí žen na otázku č. 3.....	28
Tabulka 9: Záznam odpovědí mužů na otázku č. 3.....	29
Tabulka 10: Záznam odpovědí souhrnně na otázku č. 3.....	29

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník.....	I
Příloha B - Informační leták.....	II

Příloha A - Dotazník

DOTAZNÍK – MOTIVACE KE STUDIU BĚHEM VÝKONU TRESTU

Dobrý den, chtěl bych Vás požádat o vyplnění krátkého dotazníku.

Správnou odpověď, prosím, zakroužkujte (vyberte vždy tu možnost, která je nejpřijatelnější, v případě více správných možností vyberte maximálně tři pro Vás nejdůležitější).

Pohlaví: muž / žena

Věková kategorie: 18 - 25 let 35 - 45 let 45 - 55 let 55 a více let

1. Jak jste se dozvěděl/a o možnosti studia v době výkonu trestu:

- a) vychovatel/ka
- b) speciální pedagog
- c) pedagogický pracovník školského střediska
- d) informační leták
- e) odsouzení
- f) jiná možnost (uveďte): _____

2. Co bylo hlavním důvodem přihlášení ke studiu?

- a) neplacení výkonu trestu
- b) přídavek na stravu (jídlo navíc)
- c) stipendium (možnost finančního ohodnocení 1x měsíčně)
- d) změna prostředí
- e) setkání s dalšími lidmi
- f) vzdělání, výuční list
- g) jiná možnost (uveďte) : _____

3. Co je Vaší motivací v průběhu studia?

- a) neplacení výkonu trestu
- b) přídavek na stravu (jídlo navíc)
- c) stipendium (možnost finančního ohodnocení 1x měsíčně)
- d) změna prostředí
- e) setkání s dalšími lidmi
- f) vzdělání, výuční list
- g) jiná možnost (uveďte) : _____

Děkuji za Váš čas strávený vyplňováním tohoto anonymního dotazníku.



SOU NA VESELÍ 51, PRAHA 4

VS Světlá nad Sázavou, Rozkoš 990

582 91 Světlá nad Sázavou

Mgr. Jana Koukalová, tel.: 569 471 576

e-mail: jkoukalova@vez.sve.justice.cz

Učební obor PROVOZNÍ SLUŽBY, č. 69-54-E/01

Délka studia: dva roky (zahájení – září 2022, ukončení – červen 2024)

Uplatnění v praxi: Absolventi se uplatní v oblasti společného stravování, kde mohou vykonávat pomocné práce při přípravě pokrmů, v oblasti úklidu a péče o prádlo v domácnostech, hotelích, ubytovacích, zdravotnických a sociálních zařízeních, kancelářích a veřejných prostorech.

Vyučované předměty:

✓ **odborné předměty:**

oděvní technologie, textilní materiály a textilie, stroje a zařízení, příprava pokrmů, praní a žehlení, úklidové práce, odborný výcvik (na šicí dílně školy, ve školní kuchyňce)

✓ **všeobecně vzdělávací předměty:**

český jazyk, matematika, občanská nauka, základy společenských věd, informatika, anglický jazyk

Odsouzené zařazené do učebního oboru nehradí náklady výkonu trestu. Úspěšné studentky mohou po splnění podmínek stanovených stipendijním řádem získat měsíční stipendium v rozmezí 600 – 1000 Kč.

Podmínky pro přijetí do učebního oboru:

- ✓ řádné vyplnění a podání přihlášky ke studiu,
- ✓ minimálně dokončená povinná školní docházka,
- ✓ umístění do Věznice Světlá nad Sázavou,
- ✓ lékařský posudek o zdravotní způsobilosti,
- ✓ souhlas RV Světlá nad Sázavou (na základě návrhu zařazovací komise).

Způsob ukončení vzdělání:

Vzdělávání v programu je zakončeno závěrečnou zkouškou podle jednotného zadání (písemná, praktická, ústní část). Obsahem závěrečné zkoušky je prokázání teoretických a praktických znalostí žáka, které získával po dobu dvou let vzdělávání v programu.

Dokladem o získání středního vzdělání je výuční list.

Pokyny pro zájemkyně o vzdělávání:

Přihlášky získáte u speciálních pedagogů. Vyplněnou přihlášku odešlete na adresu:

ŠVS Světlá nad Sázavou, Mgr. Jana Koukalová, Rozkoš 990, 582 91 Světlá nad Sázavou

Termíny pro podání přihlášek:

1. kolo: do 15. 6. 2022, 2. kolo: od 16. 6. 2022 do 17. 8. 2022



BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Václav Dvořák

Název kurzu: Studium v oblasti pedagogických věd pro učitele odborných předmětů,
praktického vyučování a odborného výcviku

Název práce: Motivace odsouzených osob ke studiu

Rok: 2023

Počet stran textu bez příloh: 25

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 9

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 3

Počet ostatních zdrojů: 1